

uitgave van het Bisdom Haarlem-Amsterdam

4

JULI
2017

SAMENKERK

Zomer 2017

De kelk van Gorcum

De kelk die de martelaren van Gorcum gebruikten bij hun laatste Mis, staat nu in Duitsland. Op bezoek in Meisenham an Glan.

6

Katholieke paretjes

De zomer is een mooie tijd voor uitstapjes: langs katholieke paretjes in Volendam, Edam en Marken.

28

Kerkproeverij

In het weekend van 9 en 10 september zetten kerken in heel Nederland de deuren open.

36

4 JULI 2017

SK

uitgave van het Bisdom Haarlem-Amsterdam

SAMENKERK

Zomer 2017

In dit nummer

**Vrijwilligers
actief**

10

De kelk die de martelaren van Gorcum gebruikten bij hun laatste Mis, staat in een Duitse parochiekerk. Op bezoek in Meisenham am Glan.

Bijzondere kelk

6

In onze serie over vrijwilligers gaan we langs bij een lid van de 40-jarige Lourdesgroep. En bij een acoliet die niet gelovig was opgevoed.

Colofon

SamenKerk is het magazine van het Bisdom Haarlem-Amsterdam en verschijnt zes keer per jaar. Nummer 4 • Jaargang 42
De volgende uitgave verschijnt op 14 september 2017.

Redactie

Jim Schilder (hoofdredactie), Eric van Teijlingen (eindredacteur), Eric Fennis, Edith van Kuijck, Maurice Lagemaat, Petra Vermeer.

Medewerkers

Anneke van Assema, Michel Bakker, Leo Fijen, Hein Jan van Ogtrop, Marcel Poorthuis, Jeroen de Wit.

Redactieadres

SamenKerk • Postbus 1053, 2001 BB Haarlem
Telefoon • 023-5112600
Fax • 023-5112629
IBAN • NL86 ABNA 0230 8523 19
E-mail • samenkerk@bisdomhaarlem-amsterdam.nl
www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

Abonnement

Abonnementenadministratie • 023-5112600.
Zes nummers *SamenKerk* • € 30,- per jaar
Zes nummers *SamenKerk* in het buitenland
€ 36,- per jaar

Advertenties

Borgerpark Media
Postbus 8027
6060 AA Posterholt
Telefoon • 0475-711362
E-mail • info@borgerparkmedia.nl
www.borgerparkmedia.nl

Grafisch ontwerp/technische realisatie

Impulsar Strategy & Design • www.impulsar.nl
Vanderperk Groep • www.vanderperk.nl

Niets uit deze uitgave mag zonder toestemming worden overgenomen. Van sommige teksten en illustraties is de herkomst niet te achterhalen; verantwoordelijken kunnen reageren via het redactieadres.

Ik ga op vakantie en ik neem mee...

18

Boeken om te lezen over kerk en geschiedenis.
Of iets om te bladeren.

Kerkengek

14

De Kerkengek reist naar Heerhugowaard en ziet onder meer een fraaie serie glas-in-loodramen.

De zomer is een mooie tijd voor uitstapjes. Michel Bakker wijst ons de weg langs katholieke pareltjes in Volendam, Edam en Marken.

Kerkproeverij

36

In het weekend van 9 en 10 september zetten kerken in heel Nederland de deuren open voor de Kerkproeverij. Wat is dat, en wat kunt u er mee?

Katholiek onderweg

28

En verder

- 4 Woord van de bisschop
- 9 Kroniek
- 12 Kort nieuws
- 13 Geboekt
- 17 Parels uit de Schattengrot
- 20 Inspiratie
- 22 Rooms Katholieke beeldtaal
- 26 Agenda Heiligdom Heiloo
- 27 Kort nieuws
- 32 Puzzel
- 33 Leo Fijen
- 34 Van Onderop
- 38 Personalialia

VREDE

als opdracht voor ons allemaal

Beeld van
Johannes de
Doper, voor
de Sint-Jans-
basiliek in
Laren

Bron: Oog op
Laren

Een roepende in de woestijn

p 24 juni, feestdag van Johannes de Doper, heb ik in onze kathedraal twee nieuwe priesters mogen wijden, en de volgende dag in Laren de prachtige Sint Jansprocessie kunnen lopen. Johannes was een fascinerende figuur. Zijn taak was het om voorloper te zijn. Hij moest de harten van de mensen weer brengen tot God, en rijp maken om zijn Zoon, de ware Messias en Verlosser van de mens, te ontvangen.

Hij kreeg vele volgelingen, maar bleef toch vooral 'een roepende in de woestijn'. Ook in onze tijd kunnen we weleens dit gevoel krijgen.

In de moderne woestijnen van glas, beton en computers, van vertier en gejaagdheid, lijkt er soms weinig plaats te zijn voor God. Weinig verlangen ook naar Christus als de Vrededorst, als 'het Lam dat de zonden van de wereld wegneemt'. Onze eerste taak als Kerk is het dat verlangen weer te wekken. Een Franse evangelist gaf hiervoor ooit een prachtig beeld. Hij zei: "Als je mensen ertoe wilt brengen een schip te bouwen, dan moet je ze niet alleen hout en gereedschap geven, maar allereerst het

verlangen in hen wekken naar de weidse zee, naar verre horizons. Dan gaan ze vanzelf dat schip wel bouwen". Wat we nodig hebben is een missionering die de grandioze blijde boodschap met nieuw elan brengt. Niet alleen als een theorie, een waarheid in plaats van een andere waarheid, maar als een geloof dat je hele leven verandert. Alles wordt anders als je weet dat je onvoorwaardelijk bemind wordt. Alles wordt anders als je weet dat er door Christus vergeving is voor wat er aan kwaad en schuld is in je leven, voor alles wat je eerlijk berouwt. Alles wordt anders als je weet dat je leeft over de grenzen van de dood heen. Het haalt de angel van absolute waarheid en wanhoop uit lijden en tegenslag, geeft kracht om dingen te doen die verder gaan dan wat nuttig of voordelig is, en misschien zelfs om je leven te geven voor de ander.

Een beslissend moment tijdens de Cubacrisis

Onze tijd heeft vele van zulke mensen nodig, sterke mensen die geworteld zijn in God, en die kleinsamenlevingsgevoelens van wrok, eerzucht, en gekrenkte trots weten te overstijgen. Wij denken vaak dat de toekomst alleen in handen ligt van de wereldleiders en regeringen, en onderschatten de invloed van individuele mensen. De ouderen onder u herinneren zich nog wel de Cubacrisis. Rusland installeerde atoomraketten op Cuba. Amerika reageerde met een zeeblokkade. Russische onderzeeërs probeerden deze te doorbreken. Een Amerikaans schip gooide als waarschuwing enkele dieptebommen. Eén kwam terecht in de buurt van een Russische onderzeeër, en schakelde het hele communicatiesysteem uit. Contact met het commandocentrum was niet meer mogelijk. Nu gold de bevelsprocedure die luidde dat ze bij een aanval hun atoomraketten op de vooraf gestelde doelen moesten afschieten. Wel moest de kapitein, tezamen met zijn twee hoogste officieren unaniem de beslissing nemen. De kapitein dacht te worden aangevallen, en besloot de orders uit te voeren. Ook zijn eerste officier steunde dit besluit. De tweede echter weigerde, ondanks de druk die op hem werd uitgeoefend. Wij hebben toen niets geweten. We deden gewoon onze dagelijkse dingen, zonder te beseffen dat het lot van de mensheid, en ook van ons eigen leven, op dat moment afhing van de beslissing van één jonge officier, die Gods stem in zijn geweten volgde.

Een spiritueel en moreel revival

Nu zullen wij niet snel voor keuzes staan die de toekomst van de mensheid bepalen, maar onderschat niet wat een individuele mens kan doen, en betekent in Gods ogen. De Heer staat ook voor ons allen op allerlei momenten van ons leven, in allerlei grote en kleine keuzes: die uitgestrekte hand wel aannemen, of niet; die nood van een mens die op je weg komt wel tot de jouwe maken, of niet; je ziel wel voeden met Gods woord en sacrament, of niet. Iedere keuze ten goede of ten kwade plant zich voort in de uiterlijke en innerlijke wereld. Vrede is het product van gerechtigheid, niet als leuze op een spandoek, maar als kracht in het hart van vele mensen, die op cruciale

momenten kiezen voor liefde en gerechtigheid, hun geweten volgen, en het goede doen. De Oostenrijkse kardinaal König zei het ooit zo: "Naarmate onze uiterlijke krachten en vermogens toenemen, moeten ook de innerlijke toenemen. Anders zal het ons vernietigen". Wil het vrede zijn in onze tijd met zoveel dreigingen en noden, dan is een nieuw spiritueel en moreel revival nodig.

Vrede is ook de vrucht van gebed. De kracht van de heilige Geest wordt gemobiliseerd door het gebed, en door niets anders. De hele Bijbel maakt dat ons duidelijk. Als Mozes bad met de armen omhoog tijdens de strijd van Israël tegen de Amalekieten dan was zijn leger aan de winnende hand. Liet hij de armen zakken, dan kreeg de vijand de overhand. De Amerikaanse evangelist Billy Graham zei het nog kort voor z'n dood: De huidige wereld is 'out of control'... "Er is nog slechts één kracht beschikbaar om de loop van de gebeurtenissen te wijzigen, en dat is de kracht van gebed door God vrezende en in Christus gelovende mensen". Gebed met en rond Maria,

voeg ik als katholiek bisschop toe. Haar voorspraak en bemiddeling geeft het een enorme kracht. Aan haar kan de Heer niets weigeren. Deze onderschatte, maar in werkelijkheid cruciale, bijdrage aan de vrede kunnen we allemaal leveren, ook al zijn we wellicht beperkt in gezondheid of omstandigheden. Misschien juist dan. Elk gebed, elk offer is als goud in Gods handen. Hij zal het omzetten in zegen voor onszelf en onze wereld. ■

Bisschop Jozef Marianus Punt

Onderschat niet wat een individuele mens kan doen, en betekent in Gods ogen.

'Dit is mijn bloed dat voor u en alle mensen wordt vergoten'

In 1572 vinden tijdens de 80-jarige Oorlog in de Republiek vele geestelijken de marteldood. Zoals in Alkmaar of Brielle, om twee bekende plekken te noemen. De negentien die in de nacht van 8 op 9 juli in Brielle werden opgehangen, kennen we als de Martelaren van Gorkum. In 1867 zijn ze door de Kerk heilig verklaard, dit jaar 150 jaar geleden. De kelk die de martelaren van Gorkum gebruikten bij hun laatste Mis, wordt als relik bewaard in een Duitse parochiekerk. "Die lipafdrukken vertellen ons dat iemand toen eerst het Kostbaar Bloed, Jezus, wilde redden en daarna de kelk."

Foto's: Eric van Teijlingen

E

ind juni 1572 dreigde de Hollandse stad Gorinchem hetzelfde lot te overkomen als Brielle op 1 april eerder dat jaar. De geuzenvloot lag al voor de stad afgemeerd. In een kerk werd op 26 juni de heilige Mis opgedragen, toen de geuzen er binnenvielen en de viering ruw verstoorden. De aanwezige priesters werden opgepakt en afgevoerd, onder wie de

Gorkumse pastoor Leonardus Vechel en zijn kapelaan Claes Poppel. In de chaos en het rumoer lukte het iemand om de kelk, die op het altaar stond, mee te nemen, niet nadat eerst het Kostbaar Bloed werd genuttigd. Omdat men wilde voorkomen dat de kelk in handen viel van de geuzen, werd ze in veiligheid gebracht in het franciscaner klooster en later Gorinchem uitgesmokkeld, net als enkele andere kostbaarheden.

De gevangengenomen priesters, paters en broeders werden dagen lang gefolterd en gemarteld in de hoop dat zij hun katholieke geloof zouden afzweren, dat ze de Eucharistie, de paus en de Maagd Maria zouden verloochenen. Een enkeling deed dat maar de meesten niet. Op 7 juli werden ze per schip afgevoerd naar Brielle. In de nacht van 8 op 9 juli werden deze negentien geestelijken (zie kader) in een turfschuur opgehangen. In de katholieke gemeenschap in de Lage Landen werden zij vrij snel gezien als bloedgetuigen

voor het ware geloof. In 1675 werden ze zalig verklaard en in 1867 verklaarde de zalige paus Pius IX de Martelaren van Gorcum heilig. Hun gedachtenis is op 9 juli.

Kelk in Meisenheim

De kelk van de laatste Mis in Gorinchem – waarschijnlijk opgedragen door Claes Poppel in de St. Maartenkerk – duikt zo'n honderd jaar later weer op. In 1683 wordt de kelk als relikwies geschonken aan de parochie H. Antonius van Padua in Meisenheim am Glan (Rijnland-Palts, Duitsland). De Franse koning Lodewijk XIV gaf de franciscanen opdracht in die plaats een klooster te stichten. Door de Westfaalse Vrede (1648) had Lodewijk weer macht gekregen over dat gebied en hij wilde deze protestantse regio opnieuw katholiek maken. Vanaf 1572 werd de kelk waarschijnlijk bewaard door de paters franciscanen in hun klooster in Keulen tot ze in 1683 het nieuwe klooster in Meisenheim stichtten.

150 jaar heiligverklaring Martelaren van Gorcum

Het is dit jaar 150 jaar geleden dat de zalige paus Pius IX op 29 juni 1867 de negentien Martelaren van Gorcum heilig verklaarde, die in de nacht van 8 op 9 juli 1572 werden vermoord: Leonardus Vechel (pastoor van Gorinchem), Andreas Wouters (pastoor in Heinenoord in de Hoeksche Waard), Hieronymus van Weert (franciscaner pater, pastoor te Gorinchem), Joannes van Hoornaar (dominicaner pater, pastoor te Hoornaar), Adrianus van Hilvarenbeek (norbertijner pater, pastoor in Monster), Nicolaas Poppel (kapelaan te Gorinchem), Govaert van Duynen (priester), Jacobus Lacobs (norbertijn), Joannes van Oisterwijk (regulier kanunnik), en de franciscaner broeders en paters Petrus van Assche, Nicasius van Heeze, Antonius van Hoornaar, Willehad van Denemarken, Franciscus de Roye, Antonius van Weert, Theodorus van der Eem, Cornelius van Wijck, Godfried van Mervel, Nicolaas Pieck (gardiaan van het minderbroederklooster van Gorinchem).

En in die parochiekerk wordt deze bijzondere kelk nog steeds met grote eerbied bewaard. Zelden komt de kelk uit de geheim gehouden bewaarplaats. Slechts bij hoge uitzondering is ze te zien, zoals bij de 800-jarige viering van de stichting van Meisenheim in 2015. Ook bij een plechtig aanbieden van een relikwies van de Martelaren van Gorcum in 2013 werd de kelk tentoongesteld. Diaken John

Versteeg en zijn vrouw Janny Versteeg boden toen dit relikwies, een geschenk van onze bisschop, Mgr. Jos Punt, aan de parochie van Meisenheim aan, in een indrukwekkende viering met de geloofsgemeenschap aldaar.

**Wat mij steeds weer
aan deze kelk ontroert,
is de gelovige belijdenis
van de Martelaren
aan het misoffer**

Een bijzonder geschenk

En nu staat deze bijzondere miskelk vóór ons op tafel. Pastoor Hans-Jürgen Eck (58), priester van het bisdom Trier, zet hem er voorzichtig neer. Hij wijst op de lipafdrukken op de rand van de kelk. Eck: "Sinds het laatste misoffer in 1572 is deze kelk niet meer gebruikt. Volgens overlevering is dit de kelk waar een van de martelaren van Gorcum de heilige Mis mee vierde toen de rovers de kerk binnenvielen." Het betreft een laatgotische kelk van verguld zilver gemaakt aan het eind van de vijftiende eeuw in het Nederrijn gebied. Indrukwekkend. Iedereen aan tafel is er stil van...

Dan neemt pastoor Eck weer het woord: “Wat mij steeds weer aan deze kelk ontroert, is de gelovige belijdenis van de Martelaren aan het misoffer. Hun diepgewortelde geloof dat bij de Eucharistie brood en wijn daadwerkelijk het Lichaam en Bloed van Christus worden. Ook herinnert deze kelk mij aan het begin van deze parochie. De kelk is als reliek, als een bijzonder geschenk aan deze parochie gegeven. Een parochie waarvan ik nu de parochiepriester mag zijn.” We kijken elkaar aan en vervolgens staren we weer naar de kelk. Wijzend op de lipafdrukken zegt Eck: “Heel bijzonder dat deze kelk sinds 1572 nooit meer in een misviering is gebruikt. Die lipafdrukken vertellen ons dat iemand toen eerst het Kostbaar Bloed, Jezus, wilde redden en daarna de kelk.” John Versteeg vult aan: “Een teken van diep geloof. Zo wordt duidelijk wat mensen over hebben voor wat echt

Via de kelk voel ik mij verbonden met de vervolgte christenen

belangrijk is. Wat de Martelaren later ook is overkomen, hun geloof in Jezus blijft staan. Voor hen was de Eucharistie echt bron en hoogtepunt. De Martelaren van Gorkum waren niet bang om te sterven in plaats van het geloof op te geven.”

Verbonden met nu

Al pratende gaan onze gedachten ook naar vele andere martelaren door de eeuwen heen. Verhalen van

priesters in Dachau worden aangehaald. Hoe in dit concentratiekamp in het zogeheten ‘Pfarrerblock’ honderden priesters (en dominees) onder barre omstandigheden leefden. En hoe ze zich te pas en onpas de brute mishandelingen van de kampbewakers moesten laten welgevalen. En hoe priesters in het geheim een geconsacreerde hostie deelden, overtuigd vasthoudend aan hun geloof dat Jezus dan echt aanwezig is. Namen komen langs als die van

Gehangen heiligen

is het nieuwste boek over de Martelaren van Gorcum. Geschreven door enkele paters franciscanen, die ook uniek nieuw materiaal publiceerden uit hun archieven. Na een goede beschrijving van die tijd, de opstand tegen de Spanjaarden en de kerkelijke situatie in de Nederlanden, volgen portretten van de negentien martelaren, een beschrijving van de grootse viering van heiligverklaring op 29 juni 1867 in de St. Pietersbasiliek in Rome, de vroegste (en latere) verering van de martelaren en hun zalig- en heiligverklaringsprocessen (zie 96). De heiligverklaring kwam er vooral op initiatief van paus Pius IX in het licht van de eenwording van Italië (tevens het dreigende verlies van de Kerkelijke Staat). Hij wilde die een halt toeroepen. Een groots opgezette collectieve viering van een aantal heiligverklaringen, en dan nog wel van martelaren die voor het geloof ter dood waren gebracht, leek de paus daarom een passend signaal (97). Vanuit Nederland was er op aangedrongen om de heiligverklaring, althans voorlopig, niet aan de orde te stellen.

Gehangen heiligen
Ton Peters ofm (e.a.)
ISBN 9789089721594
www.berneboek.com
€ 19,95

Door Mgr. Jos Punt geschonken relieken

aartsbisschop Oscar Romero en de Franse pastoor Jacques Hamel, die net als de Martelaren van Gorkum tijdens het vieren van de Eucharistie de marteldood tegemoet gingen. Pastoor Eck vertelt over enkele Syrische vluchtelingen uit Aleppo, die in het geheim het Allerheiligst Sacrament hadden meegenomen. Hij besluit met de opmerking dat hij zich via deze kelk van de Martelaren van Gorkum zeer verbonden voelt met deze vervolgte christenen. De heer en mevrouw Versteeg en ikzelf beamen het. Dan bergt Hans-Jürgen Eck de kelk weer voorzichtig in het kistje. Het was een bijzondere ontmoeting van geloof en geschiedenis. ■

Eric van Teijlingen

Het heiligdom in Den Brielle (De Rik 5, Den Brielle) is t/m 31 augustus dagelijks geopend van 13.00-17.00 uur.
Info: www.martelarenavangorcum.nl

Dit is een greep uit de activiteiten van de beide bisschoppen. Hun agenda's zijn verder te volgen op de website van het bisdom en op www.arsacal.nl

De afgelopen weken was **Mgr. Jos Punt** aanwezig bij uitvaartvieringen van priesters van ons bisdom. **Mgr. Jan Hendriks** heeft in verschillende parochies het sacrament van het Vormsel toegediend.

Mgr. Punt was op 18 juni hoofcelebrant tijdens de jaarlijkse sacramentsprocessie te Amsterdam. **Mgr. Hendriks** feliciteerde die middag Kardinaal Simonis die in Utrecht zijn zestig jarig priesterfeest vierde.

Op 20 juni vergaderden de beide bisschoppen met de leden van de Diocesane Pastorale Raad.

Op 24 juni wijdde **Mgr. Jos Punt** Anton Goos en Teun Warnaar tot priester. **Mgr. Hendriks** en **Mgr. Jan van Burgsteden sss** concelebreerden, net als tientallen priesters uit binnen- en buitenland.

Foto: Wim Koopman

Zondag 25 juni stond voor **Mgr. Punt** in het teken van de Larense St. Jansprocessie. Die ochtend zegende **Mgr. Hendriks** de verbouwde kerk van O.L.V Geboorte te Halfweg in.

In de Haagse Jacobuskerk aan de Parkstraat werd op 2 juli de verjaardag van de pauskeuze gevierd. **Mgr. Punt** concelebreerde in de viering en beide bisschoppen waren aanwezig bij de aansluitende lunch.

In de zomermaanden zullen ook de bisschoppen van vakantie genieten. Zij wensen u van harte een goede vakantietijd toe.

Wat ik DOE...

Elke parochie draait op vrijwilligers. Deze toegewijde groep mensen zet zich vele uren in voor het reilen en zeilen van de geloofsgemeenschap. In zeer diverse taken: van koster tot lector, van communicatiegroep tot parochiebestuurder. SamenKerk reist door het bisdom en vraagt: wat is uw taak in de parochie?

Eric van Teijlingen

“**I**n 1976 gingen we voor het eerst naar Lourdes. Het maakte veel indruk. Al die mensen. En de zieken en ouderen, die door jongeren geholpen werden. Heel bijzonder. We werden bevangen door de ‘lourderitus’. En afgelopen mei hebben we met een speciale viering in onze kerk stil gestaan dat het dit jaar 40 jaar geleden is dat er in de parochie van Heiloo een Lourdesgroep is opgericht”, aldus Jaap Min. Zijn vrouw Bertha opent ondertussen een doosje met de gouden parochiemedailles die ze beiden hebben ontvangen voor dit vrijwilligerswerk. Het begon eind jaren zeventig onder de titel ‘Heil der zieken’, later werd het ‘Lourdesgroep Heiloo’. “We haalden geld op ‘in de Roomse buurt’ van Heiloo”, zegt Jaap met een glimlach. Verder verwerkten ze de aanmeldingen en waren ze reisbegeleiders en hoteleiders van de groepen die jaar in en jaar uit naar Lourdes gingen. “Meestal tussen de 20 en 25 personen”, aldus Bertha.

“Voor sommigen van hen hadden wij rolstoelen georganiseerd. Die stonden bij ons in de schuur. Je kon ze huren in Lourdes, maar het was makkelijker om ze zelf te hebben. Want voordat we in Lourdes waren, hadden we natuurlijk al een hele reis achter de rug, via Alkmaar naar Roosen-

**Parochie Bron van
Levend Water
Kerkgebouw
H. Willibrordus, Heiloo
Jaap Min (87)
Bertha Min-Tromp (85)
Lourdesgroep**

**Parochie
H. Christoforus
Schagen
Solveg Steur-de Groot (69)
(wierook)acoliet**

Foto: Lies de Vries

Foto: Eric van Teijlingen

daal en dan de Lourdestrein." Met pelgrims op reis, onder wie sommigen die oud zijn en zorg nodig hebben. Dat is best een verantwoordelijkheid. Jaap: "Zekers", terwijl Bertha enkele plakboeken op tafel legt, "maar Bertha zegt altijd als problemen dreigen: 'Maria helpt!' en Maria heeft ons altijd geholpen." In Lourdes waren Jaap en Bertha grote steun voor de pelgrims. "De mensen vertelden ons alles. We hadden vaak natte schouders van de verhalen. Ook gingen we voor in gebed, bij het eten of na aankomst bij de grot en voor vertrek. We deden de kruisweg met de pelgrims. Lourdes gaf steun aan ons geloof, maar nog meer voor onze pelgrims. Het bijzondere blijft de saamhorigheid, die daar zo groot is. Juist in Lourdes ben je veel meer één met elkaar", besluiten Jaap en Bertha. ■

Toen zo'n tien jaar geleden enkele kinderen als misdienaar en acoliet stopten, en een moeder van een van die kinderen zei zelf acoliet te willen worden, bedacht Solveg Steur zich geen moment en meldde zich ook aan om als acoliet te dienen in de Christoforuskerk in Schagen. "Als acoliet ben ik veel meer bij de viering betrokken. Ik voel me op dat moment ook dicht bij God, maar door deze taak voel ik me ook meer verbonden met de gemeenschap. Ja, ik doe het graag. En eens per maand, als het gregoriaans koor zingt, wordt er ook gewierookt en ben ik de 'wierookacoliet'", zegt Solveg lachend. De term komt van deken Eduard Moltzer. "Ik ben niet gelovig opgevoed. Tien jaar na mijn huwelijk met Piet Steur (diaken in de parochie van Schagen - red.) ben ik samen met onze jongste zoon gedoopt. Toen Piet theologie ging studeren, ging ik mij meer openstellen voor het geloof, mij er meer in verdiepen. Dat was een hele verrijking.

Foto: Jochem Oor

Ik heb echt een hele gang gemaakt. En zo vervul ik ook mijn taak in de liturgie." Als goed acoliet voert Solveg haar taken netjes uit. En als er gewierookt moet worden - "een kooltje moet écht rood gloeiend zijn wil je de mooie geurige gewijde rook krijgen" - is dat bij het begin van de viering, bij het Evangelie en de offerande, inclusief het bewieroken van de priester en de mensen. Op dit moment zijn er in Schagen zo'n acht à tien acolieten, voornamelijk volwassen mannen en vrouwen. Daarnaast een aantal kinderen als misdienaar. Solveg: "Als acoliet begeleid je de jongere misdienaars, maar bij ons draagt een acoliet ook het processiekruis en vervult hij de wierooktaken." Soms staan diaken Piet en acoliet Solveg samen rondom het altaar. "Dit wordt door de mensen zeker gewaardeerd. We krijgen er positieve reacties op. Voor ons voelt het heel natuurlijk", zegt Solveg, waarop Piet aanvult met: "En thuis bespreken we de viering altijd nog even na." ■

Koninklijk paar bij paus Franciscus

Op donderdag 22 juni ontving Paus Franciscus koning Willem-Alexander en koningin Máxima in audiëntie bij hun staatsbezoek aan Vaticaanstad. Deze ontvangst onderstreepte de banden tussen Nederland en de Heilige Stoel. De paus en het koninklijk echtpaar spraken onder andere over de wereldwijde migratie, het belang van

het vreedzaam samenleven van verschillende culturen en de bevordering van vrede en veiligheid in de wereld, concreet in enkele conflictgebieden. Ook werd gesproken over Europa en het Europese project. Eerder die ochtend bracht het koninklijk paar een bezoek aan de Friezenkerk. Sinds de achtste eeuw is dit de kerk voor de pelgrims uit de Lage Landen en nu de Nederlandse kerk in Rome. ■

'Small wonders' in Rijksmuseum

Vaak zijn de Middeleeuwen afgeschilderd als een donkere tijd. Maar dat is niet juist. De tentoonstelling 'Small wonders' in het Rijksmuseum (Amsterdam) laat dat zien. Al eeuwen zijn mensen gefascineerd door het Nederlands microsnijswerk uit de late Middeleeuwen. Hoe heeft men op onvoorstelbaar kleine schaal

de meest uitbundige en gedetailleerde Bijbelse taferelen weten te vervaardigen? Voor het eerst bij elkaar te zien in deze tentoonstelling, die tot 17 september te bezichtigen is. Neem bijvoorbeeld de gebedsnoot met reliëfs van de geboorte van Christus en de aanbidding door de Wijzen, gemaakt door Adam Dirksz. tussen 1510 en 1525 (zie foto). Info: www.rijksmuseum.nl/nl/small-wonders ■

DENK JE EROVER PRIESTER TE WORDEN?

Kijk eens op www.tiltenberg.org of kom langs in Heiloo!

Grootseminarie St. Willibrord
Hoogeweg 65
1851 PJ Heiloo
telnr. : 072 505 1288
www.tiltenberg.org

**Wilt u de priesteropleiding steunen?
Uw gift is zeer welkom op rek.nr.
NL64 INGB 000 000 5464
t.n.v. Het Grootseminarie**

**UITVAARTVERZORGING
A. DE JONG**

sinds 1966 een vertrouwd gezicht voor een uitvaart vanuit het bisdom

persoonlijke begeleiding vanuit een familiebedrijf

Alle persoonlijke en rituele wensen zijn mogelijk

voor vrijblijvende inlichtingen: tel.: (020) 676 13 37
Cliostraat 42, 1077 KJ Amsterdam
Sloterweg 1184, 1066 CV Amsterdam
dejong@uitvaart.nl
www.uitvaartcentrum.amsterdam

VREEKER BEGRAAFPLAATSSERVICE

www.begraafplaatservice.nl

<ul style="list-style-type: none"> Padverhardingen Groenbeheer Boomverzorging Beschoeiingen en keerwanden Oplossingen voor grondwateroverlast Knekelputten Grafbekisting, loopplanken en transportkar Natuursteen, Grafmonumenten 	<ul style="list-style-type: none"> Grafdelven Graven ruimen Op- en herbegraven Grafkelders Urnen bestemmingen Aanleg en uitbreiding Renovatie en herindelung Onderhoudswerkzaamheden
---	--

De Hout 47, 1607 HB Hem
T: 0228-544484 • F: 0228-544651

BETROKKEN
DUURZAAM
VERNIEUWEND

Met zorg betrokken

Een mannenbijbel en een vrouwenbijbel

Op de ene kaft staat 'mannenbijbel' en op de andere 'vrouwenbijbel'. Ze zijn ongeveer even dik maar hebben duidelijk een andere uitstraling. Zou dat het verschil dan zijn...? Misschien dat de uitgever dacht: mannen komen van Mars en vrouwen van Venus en daarom twee soorten Bijbels heeft uitgegeven. Ieder met zijn (of haar) accenten. We bladeren er maar eens door heen. Waar zullen we beginnen? Niet bij Genesis, vooraan, voor de verandering. Maar bij het Nieuwe Testament. Tussen de tekst staan in beide boeken kadertjes met extra informatie,

toelichting of een meditatieve gedachte. Ook zijn er kleine biografieën van Bijbelse figuren, respectievelijk mannen of vrouwen. Enkel in de mannenbijbel zijn er ook foto's en plaatjes opgenomen... Wat betekent dit? We nemen maar eens het Bijbelverhaal van de overspelige

vrouw in Johannes 8, 1-11 (u weet wel, ze zou gestenigd worden maar na een opmerking van Jezus druipten de mannen een voor een af). Er komen mannen en vrouwen in voor. In de mannenbijbel het Bijbelverhaal. Meer niet. In de vrouwenbijbel een mooie toelichting over de gevoelens van de vrouw, haar angst, en later verbazing en opluchting. Dan toch maar terug naar Genesis, de scheppingsverhalen. Daar worden man en vrouw immers geschapen. In de mannenbijbel wederom weinig. De tekst en een kaartje van het Hof van Eden. In de vrouwenbijbel een mooie toelichting over de betekenis van de hulp die God voor de mens maakt, namelijk iemand die helpt maar geen hulpje is. God maakte een hulp als een tegenover. "Daarna vormde de Heer God uit de rib die Hij bij de mens had weggenomen, een vrouw, en bracht haar naar de mens. Toen sprak de mens: 'Eindelijk been van mijn gebeente, en vlees van mijn vlees! Mannin zal zij heten, want uit een man is zij genomen'" (Genesis 2, 22-23). Ouderwets zou je zeggen... Maar toch, dit is wat Petrus Lombardus uit de twaalfde eeuw hierover te zeggen had.

*Uit de zijde van de man
is de vrouw geschapen;
niet uit zijn hoofd,
om niet boven hem te staan;
niet uit zijn voeten opdat er
over haar heen gelopen zou worden;
maar uit zijn zijde om
aan hem gelijk te zijn,
in de holte van zijn arm
om bemind te worden¹.*

En als dát geschiedt... dan krijg je vanzelf een 'babybijbel'. Een prachtig boekje om voor te lezen en samen te zingen met je baby vanaf vier maanden. ■

Mannenbijbel | ISBN 9789065394026 |
www.royaljongbloed.nl | € 59,95

Vrouwenbijbel | ISBN 9789065394019 |
www.royaljongbloed.nl | € 59,95

Babybijbel | Corien Oranje | ISBN
9789065394286 | www.royaljongbloed.nl | € 16,95

¹ Petrus Lombardus (+ 1160), *Libri IV Sententiarum Liber II*, Distinctio XVIII.

Van Areopaaag naar polder

Bijna 150 jaar parochie: De Dionysius in Heerhugowaard

De Grote Waard

H

eerhugo-
waard, te-
genwoordig
met stedse
allures (kijk
naar de
gigantische

bioscoop), is het hoofddorp van de in 1625-1631 drooggemalen Grote Waard of Zuiderwaard. Al in de Middeleeuwen heette het, toen onbedijkt, gebied Heerhugowaard of Huigenwaard, genoemd naar Hugo van Assendelft, kastelein (!) van het kasteel Medemblik ten tijde van graaf Floris V. De bebouwing beperkte zich eerst tot de twaalf kilometer lange Middenweg, waaraan nu de kerk in De Noord, de Dionysiuskerk en de hervormde kerk in het centrum gelegen zijn. Na de opening van de spoorlijn Alkmaar-Den Helder in 1865 volgde bebouwing langs de Stationsweg. In 1960 is Heerhugowaard groeikern geworden en ontstond het winkelcentrum Middenwaard, het nieuwe hart van deze naar alle richtingen sterk uitgebreide forensenplaats.

Blik in het verleden

De Heerhugowaard was in de middeleeuwen nog onbedijkt en niet zo belangrijk. Belangrijker was het eilandje 'Veenhuizen' waar een eerste Dionysiuskerk werd gebouwd

Oude
Dionysiuskerk
Veenhuizen

en waar Reinout van Brederode een fraaie tombe kreeg. Toen in het begin van de 17e eeuw de hele polder was drooggemaakt, was de Reformatie al lang over haar wittebroodsweken heen. In sommige polders was in het geheel geen contact met de nieuwe leer geweest. Dat gold voor de afgelegen Ooster- en Westerpolder. In de beginjaren bestonden er flinke groepen Wederdopers of Anabaptisten in onder andere Barsingerhorn, Nieuwe Niedorp, Winkel en Medemblik. Het omhelzen van de nieuwe leer ging echter gepaard met onderdrukking van de oude leer. En hoewel sommige hogere geestelijken van vroeger (berucht was Deken Pieter Ruych, van 1526-1537 deken van Hoorn) hun

Tekening
vroegere
Dionysiuskerk
Heerhugowaard

gelovigen financieel kaal hadden geplukt, wilde men het oude roomse geloof toch houden. Na de vrede van Münster in 1648 werd het weer toegestaan de oude religie, zij het niet in de openbaarheid, te praktiseren.

**Uitnodigend
exterieur
huidige St.
Dionysius**

De roomsgezinden

Niet ver hier vandaan was in De Campen een Rooms preekhuis, bekend van een vormselincident op 24 augustus 1649. Men zegt dat daar 3000 mensen uit het hele Westfriese land op af gekomen waren. Toen de schout en schepenen aankwamen

De klokken van de huidige kerk komen nog uit de oude kerk

om dat te beletten werden de soldaten opgesloten. De Vormheer was met zijn assistenten inmiddels naar Heerhugowaard gevlucht. Als wraakactie werd het preekhuis in de Campen gesloopt. Op het voormalige eilandje Veenhuizen was rond 1640 ook een rk. preekhuis en in Heerhugowaard centrum eveneens. In 1808 werd door het polderbestuur opgemerkt dat er in Heerhugowaard 295 gereformeerde, 402 roomsgezinde en 6 Lutherse ingezetenen waren. Toch zou het nog lang duren voordat er een echte kerk gebouwd werd.

Daarna brachten een kleine zeventig à tachtig gezinnen en zelfstandigen samen 17.665 gulden bijeen. Toen bouwde men de Dionysiuskerk in het Zuid. Een R.K. Kerk werd zo het eerste kerkgebouw in de nieuwe Heerhugowaard. In 1870 was de kerk (architect Bleys had die ontworpen) klaar. De Hoornse architect (bekend ook van de bouw van de koepelkerk aldaar en de Nicolaasbasiliek in Amsterdam) maakte joyeuze ontwerpen. Een wat rustige ontwerp van hem werd uitgevoerd: een kloeki kerk

Een 1867 werd een officiële parochie opgericht.

met een flinke toren. Als patroon werd de door Paulus bekeerde Dionysius de Areopagiet gekozen. Deken Bakker uit Wognum wist dat deze heilige hier in de buurt hoorde. De kerk in neo-romaanse stijl had een driebeukig schip van vier traveeën lang, een ruim transept en een cirkelvormig presbyterium. Altaar, preekstoel en ornamenten waren allemaal romaniserend behandeld. Ervoor stond een rijzige toren met een achthoekige bovenbouw en een lange spits. Deze toren bepaalde lange tijd het silhouet van de plaats. De oorspronkelijke kerk stond iets dichterbij de Van Veenweg dan de huidige, op de plek waar nu een parkeerterrein ligt, dat voornamelijk door klanten van de nieuwe Albert Heijn in Poort Halfweg wordt gebruikt.

De nieuwe kerk

Ondergetekende is (nog steeds) erg teleurgesteld dat bij de nieuwbouw van de Dionysiuskerk aan de Middenweg de toren niet gespaard kon worden. Hij stond te dicht bij de sloot... zegt men. De huidige Dionysiuskerk aan de Middenweg stamt uit 1963. A.L. Lourijzen, de architect die ook in het Haarlemse Schalkwijk bouwde en het nieuwe liturgisch centrum van de kathedraal vorm gaf, bouwde deze nieuwe kerk. Het huidige kerkgebouw verraadt iets over de inhoud, door subtiele toepassing van kruis, ster, tijd en de drie klokken. In het geloof neemt de symboliek een belangrijke plaats in. In de christelijke traditie worden sterren in verband gebracht met het hemelse gebeuren. De ster op de gevel van de kerk heeft een staart, zoals de bekende kerstster die is afgebeeld als een komeet. De klokken komen nog uit de oude kerk. In de klokkluidtraditie worden de drie tonen die hier klinken het Pater Noster (Onze Vader)-motief genoemd. Algemeen is gebruikelijk om het volle geluid te beperken tot de kerkelijk hoogtijdagen en bijzondere gebeurtenissen.

Zo herkent men aan het gelui de boodschap. Buiten worden we welkom geheten door paus Johannes Paulus II in brons. Binnen kijkt paus Franciscus (geschilderd door Rien van Holland) ons verwachtingsvol aan. Uit de bouwtijd van de kerk stamt een fraaie serie glas-in-loodramen die de zeven sacramenten verbeelden, van de hand van Levinus Tollenaar. Vele parochianen hielpen later bij het vervaardigen van het kleurrijke wandkleed boven het hoofdaltaar dat het zonnelied van Franciscus verbeeldt. Op 8 oktober 2017 wordt gevierd dat de parochie honderdvijftig jaar bestaat. Veel activiteiten vinden er plaats: men wil graag een

Interieur naar de raamkant

Het Zonnelied van St. Franciscus

wervende parochie zijn. Mooi die eerste steen bij de deur: *et stetit in medio eorum* - Hij stond plotseling in hun midden. Een herinnering dat het om de Heer van de kerk gaat. Maar Hij kan niet zonder mensen van wie Hij houdt. Boven de ingang staat niet voor niets 'In het huis van de Vader is ruimte voor velen!'

Het Kruis en De Noord

Aan de Middenweg 168 staat (nog steeds) de oude Hervormde Kerk van A. van Wijngaarden, die, een jaar later dan de katholieke kerk, in 1871 gereed kwam. Naast het centrum bestaat er ook nog een aan de zuidoostkant gelegen gehucht 't Kruis met interessante oude boerderijen en

1910 van architect C.P.W. Dressing klaar. Ook aan de Middenweg (ook Rijksweg genaamd). En bovendien - net als de oude Dionysius in het centrum - een bouwwerk met neoromaanse elementen. Heerhugowaard heeft weinig karakteristieke monumenten die het silhouet van de stad markeren. De kerk van 't Kruis is torenloos en de Dionysiusstoren van Heerhugowaard centrum is weg; daarom is het des te plezieriger dat de opvallende toren van Heerhugo-

een in 1922 gebouwde kerk in klassiek gotisch aandoende vormen van architect W.F. Ducroix. Nog even wil ik herinneren aan De Noord. Niet ver van Veenhuizen waar alles begon. Kapelaan Helwig werd rond 1900 als bouwpastoor aangesteld. Op 22 november

waard-Noord er nog in volle glorie staat. Naast de kerk daar het leuke beeld van H. Anna die de kleine Maria les geeft uit de Tora. Zo wordt men ook daar herinnerd aan de opdracht trouw te zijn aan de oude boodschap. ■

Hein Jan van Ogtrop

Zie ook het afzonderlijke artikel over Veenhuizen op de website www.kerkengek.nl. Daar vindt u ook meer afbeeldingen van Heerhugowaard zelf.

Op de website 'www.kerkengek.nl' zijn gegevens over de eerste Dionysiuskerk in Veenhuizen te vinden en afbeeldingen van de vorige Dionysiuskerk van architect Bleys. Foto's van de kerk zijn verzameld door Reint Mellema, voorheen stafmedewerker stedelijke ontwikkeling Heerhugowaard. reint@kpnplanet.nl

Marcel Poorthuis is professor in de dialoog tussen de godsdiensten aan de Faculteit Katholieke Theologie van Tilburg University

ollecteren is een mooie bezigheid. Niet alleen omdat het voor het goede doel is: voor het genezen van allerlei ziektes,

Amnesty, Artsen zonder Grenzen. Ook omdat je telkens weer bijzondere dingen meemaakt. Omdat kleingeld schaars wordt is het collecteren moeilijker geworden: iedere collectant kent de ervaring dat na wel vijf minuten zoeken uiteindelijk de collectebus met een koperstuk wordt bedacht. "Het penningske der weduwe", denk ik dan blijmoedig, maar hoop tegelijkertijd dat de volgende wat sneller met geld komt aanzetten. Wel heb je zo alle tijd

om de voordeur te bestuderen en de staat van het verfwerk te beoordelen. Maar dan kan er ook het volgende gebeuren: je loopt het tuinpad op, rond een uur of zeven want dan zijn mensen thuis. Je belt aan en opeens gaat het licht uit. Of, zo vertelde een collectant me, de deur werd na twee keer bellen niet opengedaan en toen ze het pad weer afliep waren de gordijnen opeens dicht. En toch moet je voorzichtig zijn met dergelijke ervaringen: een medeparochiaan vertelde me hoe hij toegeknipt werd door een oudere man op de bank. De deur ging echter niet open. Toen hij het tuinpad afliep werd hij weer vriendelijk toegeknipt. Hij dacht: "Wat zullen we nou hebben?" Achteraf hoorde hij dat de man die week beide polsen had gebroken en nog lang moest revalideren. Zo zie je maar, hoe je je kunt vergissen! Maar als jongen had ik ook wel eens de ervaring dat de deur bijna voor me werd dichtgesmeten: "Nee Jan, oprotte, doen we niet-an!" Nu ik geen jongen meer ben, krijg ik dat niet meer te horen, maar het volgende is ook wel onthullend. Sommige villa's hebben een deur waarin een glazen ruit zit. Terwijl ik met mijn collectebus voor de deur sta, schudt de vrouw des huizes terwijl ze een paar meter voor de deur blijft staan haar hoofd en vervolgens gebaart ze: "Doorlopen!" Dan is zo'n directe opmerking tegen 'Jan' toch nog beter, al heet ik geen Jan.

Toch moet ik toegeven dat ik als jongen ook wel eens het schaamrood op mijn wangen heb gehad. Ik collecteerde voor een wat vage organisatie voor gehandicapten.

Uit het leven van een collectant

De meneer die open deed, zei: "Jongen, ik heb nog nooit iemand van welke organisatie ook gezien. Maar kijk even naar het raam, daar ligt mijn jongen, zwaar gehandicapt. Elke ochtend leg ik hem voor het raam, zodat hij naar buiten kan kijken." Ik moet iets gemompeld hebben van: "Daar doet u heel goed aan", of "veel sterkte".

Een nog wonderlijker ervaring heb ik later aan mijn kinderen verteld die het ook een bijzonder verhaal vonden. Ik belde aan, collecterend voor het Koningin Wilhelmina Fonds voor kankerbestrijding. Een mevrouw deed open en zei: "Kom mal herein, Junge". Dat deed ik en we gingen aan tafel zitten, die bedekt was met een mooi wit tafelkleed. Ik kreeg een kop koffie en de mevrouw begon te praten: "Die maatskappij, dat ies de kanker, Junge". Ik werd zo zenuwachtig dat het mooie kopje met smalle voet omkantelde en de koffie over het tafelkleed stroomde. Het bleek dat er nog twee witte tafelkleden onder lagen... "Macht niets, Junge", zei de dame. Nadat ze me haar uiterst sombere levensvisie had verteld, mocht ik weer gaan. "Ehh, wilt u nog wat geven?", vroeg ik bij de deur, maar ik begreep al dat dat er bij zoveel somberheid niet inzat.

Tegenwoordig mag ik graag in mijn eigen laan collecteren. Juist als de deur al weer bijna dichtgegooid is, herkennen de mensen je. De diehards geven dan nog niets, maar vaker komt er toch een portemonnee tevoorschijn!

Marcel Poorthuis

Ik ga op VAKANTIE

en ik neem mee...

Juist op vakantie lezen we graag een goed boek. Die roman waarover iedereen het heeft. Of die dikke pil die steeds maar ongelezen op het nachtkastje ligt. Aan die vakantieboeken voegen we graag een paar suggesties toe.

In de inleiding van het evangelie van Johannes lezen we dat nog nooit iemand God heeft gezien (Joh. 1,18). Toch hebben we allemaal een beeld van God. Vaak heel herkenbare beelden. Dit boekje geeft gezicht aan God. God is licht, God is duisternis, God is lawaai, God is stilte. Overal om je heen kun je God ontdekken, omdat Hij de schepper is van alles. Dit mooi geïllustreerde boekje helpt om door godsbeelden God beter te leren kennen. Ideaal voor kinderen, maar ook voor volwassenen... ■

De gezichten van God
tekst: Marie-Hélène Delval,
tekeningen: Barbara Nascimbeni,
vertaling: Marc Schaeffer | ISBN
9789085433385 | www.royaljongbloed.nl www.adveniat.nl | € 14,90

Misschien wil je één boek lezen, een stevig boek. Neem dan dat van oud-hoogleraar Vaderlandse Geschiedenis (Leiden) Jan Bank: *God in de oorlog*. Een gedegen boek en vlot geschreven. Een opus magnum, mag je wel zeggen. Niet eerder verscheen een boek dat de christelijke kerken beschrijft in alle facetten in de periode van oorlog, bezetting en terreur. Van katholiek tot protestant en orthodox. Van dorpspastoors

en -dominees tot Paus Pius XII en Patriarchen. Van volop meewerkend aan het Naziregime tot grootste verzetsmensen in alle landen en geledigen. En uiteraard hoe de kerken omgingen met de Jodenvervolgving en -vernietiging. In Duitsland. In zowel West- als Oost-Europa. De Kerk en de Oorlog is een uitgebreid en genuanceerd verhaal. Bank heeft het samengebracht in dit boek, wat eigenlijk in ieders boekenkast hoort. Zeker bij iemand die geïnteresseerd is in (kerk)geschiedenis, de Oorlog en Europa. En voor de prijs mag je het eigenlijk niet laten liggen. Aanvullend is *Dienst onder vuur* te lezen, een bundeling van artikelen over religieuzen en de Tweede Wereldoorlog. Over het verzet door

vrouwelijke religieuzen. Over de jezuïeten en hun naoorlogse werkzaamheden als geestelijk verzorger van NSB-geïnterneerden en -gevangenen (zoals NSB-leider Anton Mussert). Over Nederlandse missionarissen in bezet Indonesië. Of over de verhoudingen tussen de Nederlandse en Duitse paters van de SVD. Een indrukwekkend boek wat zich goed laat lezen na Jan Banks *God in de oorlog*. ■

God in de oorlog. De rol van de Kerk in Europa 1939-1945
Jan Bank | ISBN 9789460038068
www.uitgeverijbalans.nl | € 20,00

Dienst onder vuur. Religieuzen en de Tweede Wereldoorlog Chris Dols, Joep van Gennip, Lennert Savenije (red.) | ISBN 9789087046170
www.verloren.nl | € 22,00

Tussen Rome en Florence in Italië ligt de provincie Umbrië. Bij veel vakantiegangers bekend: een wat ruiger landschap dan Toscane, lekkere wat meer boerse pasta's, worstjes of truffel, lieflijke dorpjes en steden als Orvieto, Perugia, Spoleto, Norcia met hun eeuwenoude *centro storico*. Umbrië is ook het land van sint Franciscus. De heilige, die leefde van 1181 tot 1226, is nog steeds onverminderd populair. Misschien is het deze

zomer of de herfstvakantie een idee om Umbrië eens te ontdekken aan de hand van Franciscus? De reisgids 'Umbrië. In de voetsporen van Franciscus' biedt, met deze geheel herziene vijfde editie, daartoe alle informatie om werkelijk in de voetsporen van de 'heilige van de armen' en patroon van Italië te gaan. Uiteraard Assisi met zijn kerken en kloosters maar ook de plek waar Franciscus overging naar het leven met de Heer (Santa Maria degli angeli) en zijn graf in de benedenkerk van de basiliek San Francesco. Maar bezoek ook Gubbio voor het verhaal van de boze wolf; Foligno omdat hij daar als zoon van zijn vader laken kocht en verkocht; en Greccio omdat hij daar voor het eerst een kerststal samenstelde. Lees het beroemde Zonnelied op een mooie weide met een vergezicht over een dal. Loop mee in de dagelijkse processie van de franciscaner paters op de berg La Verna (waar Franciscus de stigmata ontving). Het leven van Franciscus is omgeven met prachtige verhalen. Verhalen die nog meer zullen gaan leven als je op de plek bent waar ze gebeurd zouden zijn. En daarmee ook een ideaal boek voor de aanstaande bisdombedevaart naar Assisi. ■

Umbrië. In de voetsporen van Franciscus | Gerard Freeman
ISBN 9789056254780
www.valkhopers.nl
www.franciscaansebeweging.nl
€ 24,99

Misschien iets meer weten van het theologische denken door de eeuwen heen? Stop *25 Eeuwen theologie* in de koffer, een overzicht van de belangrijkste joodse, christelijke en moslim theologen en denkers over religie uit de westerse geschiedenis. Te beginnen met de joodse Mozes, de Grieken Plato en Aristoteles, christenen als Ireneüs, Augustinus, Luther, Johannes van het Kruis, Newman,

Bultmann, Rahner, Schillebeeckx. Het boek wil je laten kennismaken met het denken over God. In onze maatschappij verdwijnt God steeds meer naar de achtergrond maar toch is het goed kennis te hebben van theologische denkbelden. Theologie is blijvend relevant omdat theologie de vraag opwerpt hoe het zit tussen God en de mens. Een lijvig boek, dit handboek, dat wel. Maar het mag niet ontbreken in iedere serieuze boekenkast van een theoloog of parochie. ■

25 eeuwen theologie | Laurens ten Kate, Marcel Poorthuis (red.)
ISBN 9789461059307 | www.bua.nl
€ 39,90

Niet iedereen kiest voor een kloek boek. Mooie glossy's gaan ook als warme broodjes over de boekentoonbank. *Klooster!* is er zo'n eentje. 148 Pagina's lees-, kijk- en bladerplezier voor iedereen die meer wil weten van kloosters, kloosterleven en kloosterlingen. Met mooie artikelen, interessante interviews, inspirerende columns. Het is een prachtig glossy magazine waar je een hele vakantie over kunt doen. ■

Klooster! | Leo Fijen, Marjet de Jong e.a. | ISBN 9789092093394
www.adveniat.nl | € 8,95

Al lang niets meer van God gehoord of gezien.
Zou er met Hem iets aan de hand zijn?

Steek je licht op bij Jezus van Nazaret.
Geef Hem een gezicht
in je doen en laten, in je spreken en zwijgen.

Dan wordt God voelbaar, zichtbaar en hoorbaar
hier en nu, in jouw leven.

De zonnebloem draait met het licht van de zon mee, wat de zonnebloem een christelijke betekenis geeft om je als mens altijd richting de zon (in het Grieks 'helios' in de betekenis van Jezus Christus, de morgenster) te begeven.

**Rooms-
katholieke**

beeldtaal
van weleer

mstreeks de vorige eeuw-
wisseling verscheen dit
prachtige *Prentenboek voor de
Katholieke Jeugd*. Een uitgave in
folio-oblong van de Gebrs. Klene te

Amsterdam-Hilversum. Die laatste plaats was wellicht
niet geheel toevallig want de auteur was kapelaan in
de Sint-Vituskerk aldaar. Deze H.W.A. van der Waarden
werd in 1869 te Herwen geboren, doorliep de seminaries
te Culemborg en Rijsenhout en werd in 1892 tot priester
gewijd. Vervolgens kwam hij als kapelaan in 's Graveland
en daarna in Hilversum. Het boek is
fraai geïllustreerd en opent met een
prent van de Vituskerk (1892).

Naast vele zwart-wit afbeeldingen
heeft het boek een viertal grote
kleurplaten. Een begeleidende tekst
voerde de jeugd door een kerkge-
bouw en langs liturgische voorwer-
pen en -gebruiken. Dat ging geheel
in de stijl van die tijd en opent met:
"Lieve Kleinen. Aangezien de kennis

van onzen heiligen godsdienst noodzakelijk is, om altijd
als brave katholieken zich te toonen, moet men alle mid-
delen aangrijpen, om die kennis te vergroten. Vele katho-
lieken zijn er, reeds lang de kinderschoenen ontwassen, ja
zelfs vergrijsd van haren, die op vele vragen van niet-ka-
tholieken het antwoord schuldig blijven." Het prentenboek
voorzag toen in een behoefte en zou het nu nog doen. Het
bevat ook zeer precieze instructies voor misdienaars, in
het boek Hendrik en Koenraad geheten: "Allereerst moet
de Misdienaar de handen kunnen vouwen. De binnen-
zijden der handen legt men dicht tegen elkander, waar-

bij de rechterduim over den linker
gelegd wordt." Verder behandelt het
prentenboek dan eerst de 'priesters,
priesterorden en kloosterorden, de
sacramenten' en 'Een vroom kind
thuis'. Het boek vervolgt met Bijbel-
se verhalen, met name die waarbij
kinderen een grote rol spelen. Ook is
er aandacht voor de verschijningen
te Lourdes en voor de H. Dominicus
die de rozenkrans ontvangt. Het sluit
met de 'Weg naar het Paradijs.'

**Het prenten-
boek voorzag
toen in een
behoefte en
zou het nu
nog doen**

ASSISI 2018

**BEDEVAART
BISDOM HAARLEM-
AMSTERDAM**

Onderweg tussen tijd en eeuwigheid

Bisdombedevaart
Meivakantie
2018

**Voor jong en
oud** Ga met
ons mee!

**Mgr. Punt nodigt u uit
om mee te gaan!**

De bisdombedevaart kent twee reis-
mogelijkheden: met de bus en het vlieg-
tuig. De busreis is van **zaterdag 28 april**
t/m **zondag 6 mei 2018**. De vliegreis is van
maandag 30 april t/m zaterdag 5 mei 2018.

Ambassadeurs gevraagd! Als ambassadeur
hoort u als eerste alles over de bisdom-
bedevaart. U zorgt voor het verspreiden
van dit nieuws binnen uw eigen parochie.
Neem contact met ons op om u aan te
melden of als u meer informatie wilt.

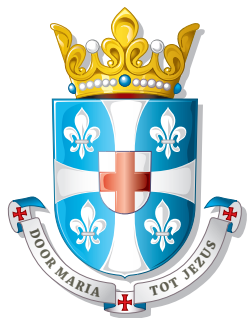
www.bisdomhaarlem-amsterdam.nl

assisi2018@bisdomhaarlem-amsterdam.nl

 @bisdombedevaart

Agenda

Donderdag 3 – maandag 7 augustus

Tienerkamp Break Out - Let's Move!

Tieners van 12 – 15 jaar. Info/aanmelding: zusters@olvternood.nl of 072-7370085 (zie kader)

Zaterdag 5 augustus

Eerste Zaterdag Bedevaart

Maandelijks gebedsdag voor roepingen tot het priesterschap, diaconaat en het religieuze leven. 12.00 Eucharistie, 11.25 Rozenkransgebed, biechtgelegenheid, 14.30 Aanbedding/Lof

Dinsdag 15 augustus

Hoogfeest van Maria Tenhemelopneming

11.30 Rozenkransgebed, 12.00 uur Eucharistieviering (met Mgr. Jos Punt), 15.00 Lof

Woensdag 16 – zondag 20 augustus

Retraite Bonifatiusinstituut

O.l.v. van pater Beckers. Info/aanmelding: Diederik Wienen (0252-345333)

Zaterdag 19 augustus

Vierde Fatima dag

10.30 Eucharistie, toewijding aan het Onbevlekt Hart van Maria, 13.15 lezing, aansluitend aanbidding en biechtgelegenheid

Dinsdag 22 augustus

Heilige Maagd Maria, Koningin

12.00 Eucharistie, aansluitend Maria-koffie

Zaterdag 2 september

Eerste Zaterdag Bedevaart

Zie bij 5 augustus

Vrijdag 8 september

Feest Maria Geboorte

12.00 Eucharistie, aansluitend Maria-koffie

Woensdag 13 september

Vijfde Fatima dag

12.00 Eucharistie, toewijding aan het Onbevlekt Hart van Maria, 14.00 – 15.30 Aanbedding en biechtgelegenheid

Vrijdag 15 september

Onze Lieve Vrouw van Smarten

12.00 Eucharistie, aansluitend Maria-koffie

Zaterdag 16 september

Vrijmarkt ten bate van het heiligdom

11.00 – 16.30 bij het Oesdom. Info en aanmelding: Alette Meijer (072-8884399)

Tienerkamp Break-out **Let's Move!**

In samenwerking met het bisdom Haarlem-Amsterdam organiseert het heiligdom een tienerkamp voor tieners van 12 t/m 15 jaar.

Het kamp zal plaatsvinden van donderdag 3 t/m maandag 7 augustus. Vijf dagen lang met ruim 35 tieners op kamp. Tieners leren nieuwe vrienden kennen, stellen vragen over het geloof en nemen deel aan een actief en geweldig programma in en om het heiligdom. Een programma vol sport en spel, de natuur in, een speciale activiteit, een bonte avond en nog veel meer. Tijdens dit kamp nemen we in het bijzonder tijd voor en met God. Kom in beweging en ga op weg met Hem! Vind jouw eigen unieke talenten en stel je vragen aan God, het geloof en de Kerk!

Ben je tussen de 12 en 15 jaar? Meld je dan nu aan via zusters@olvternood.nl of bel 072-7370085.

Grootste Museum van Nederland

Begin juli is "Het grootste museum van Nederland" van start gegaan. Dit project is een initiatief van Museum Catharijneconvent in Utrecht. De gedachte hierachter is dat velen wél in het buitenland kerken bezoeken om de bijzondere architectuur en de fraaie interieurs te bewonderen, maar niet in eigen land. Terwijl kerken ook hier zoveel moois te bieden hebben. Op al dat moois wil het Catharijneconvent nu de aandacht vestigen. Het museum heeft hiervoor elf kerken en twee synagogen geselecteerd. In ons bisdom zijn dat de Nicolaasbasiliek en de Portugese synagoge, beide in Amsterdam. Op de website www.grootstemuseum.nl zijn alle dertien gebouwen te vinden. In de gebouwen is voor € 3,00 een audiotour te koop; die leidt de bezoeker langs de bijzonderheden en geeft er een uitleg bij.

'Miswijzer' wijst u naar een Mis

Uwilt graag naar een viering, maar in welke kerk in de buurt is er een eucharistieviering? www.miswijzer.nl helpt u op weg. U voert uw locatie in en de datum en u krijgt diverse suggesties. Deze site is ontwikkeld op initiatief van de stichting R.K. Voorlichting en Priesteropleidingen. Omdat deze website (die ook op uw smartphone werkt) alleen werkt voor parochies die zich hebben opgegeven, is dit bericht nog interessanter voor de parochies van ons bisdom. Laat de miswijzer potentiële kerkgangers niet mis wijzen!

Kerkbalans

De inkomsten voor rooms-katholieke parochies zijn in 2015 met 2,4 procent gedaald. In dat jaar werd ruim € 49 miljoen

opgehaald met de Actie Kerkbalans. Dat is € 1,2 miljoen minder dan in 2014. Deze daling is wel iets lager dan in de voorgaande jaren. Voor ons bisdom bedroeg de daling zo'n 3,5 procent; 38 procent van de katholieke huishoudens gaf voor Kerkbalans. Op basis van de trend in de opbrengsten wordt verwacht dat de opbrengst voor 2016 verder daalt.

Folder over nalaten aan parochie

Als kerkgemeenschap beleven we samen het geloof dat ons van generatie op generatie is overgedragen. Dat geloof mogen wij op onze beurt weer doorgeven aan volgende generaties. Dat kan onder meer door uw parochiekerk als begunstigde op te nemen in uw testament. Er is een nieuwe folder beschikbaar die parochies kunnen gebruiken om hun leden

te informeren over de mogelijkheden van nalaten aan de Kerk. U kunt de folder bestellen via de website www.kerkbalans.nl (bij 'nalaten'). Daar vindt u ook teksten voor in parochiebladen en op parochiewebsites.

Op zoek naar stilte...

De herrie in de samenleving zat? De schreeuwende zat? De drukte zat? Lawaai is niet alleen hinderlijk, het ligt ook steeds vaker ten grondslag aan een keten van ongemakken die de dood tot gevolg kunnen hebben: slapeloosheid, stress, depressies, hartklachten, hoge bloeddruk. Het is wetenschappelijk bewezen dat mensen doodgaan door lawaai. Daarom: zoek de spiritualiteit van de stilte in de Bijbel. De Bijbel kan helpen om de stilte te integreren in het dagelijks leven. Stilte-experts en Bijbelkenners delen hun favoriete passages met u. Elke aflevering bevat een Bijbeltekst, een korte meditatie en een vraag om over na te denken. Zoek de stilte, bezoek: www.debijbel.nl/info/leesplan

Orgeltocht Alkmaar: 22 juli

Nergens zijn zoveel orgels te vinden als Noord-Holland. Orgeltochten Noord-Holland organiseert zomers speciale tochten langs (dorps)kerken met historische orgels. Iedere tocht biedt klassieke ingrediënten: kwalitatief goede muziekprogramma's, eeuwenoude instrumenten en bijzondere kerken. Drie kerken worden bezocht en drie instrumenten bespeeld met toelichtingen over het orgel en het kerkgebouw. De kerken zijn goed bereikbaar o.a. per fiets door het mooie landschap. Op zaterdag 22 juli bespeelt organist Aart Bergwerff drie orgels in Alkmaar te beginnen om 10.30 uur in de St. Laurentiuskerk (Verdronkenoord 68). Info: www.orgeltochtennoord-holland.nl

Katholieke pareltjes

In de zomermaanden trekken we er vaker op uit. Naar het strand of naar een meer. Aan de Gouwzee liggen Volendam en Marken. Ideaal om te bezoeken met het OV, de auto of de boot. Michel Bakker is u al voorgegaan en heeft de katholieke pareltjes opgezocht.

Van Sint Vincentius tot Jan Moenis, een katholieke tocht langs vier Zuiderzeedorpen

Doorgaans worden vissersdorpen verbonden met de zwaardere vleugels van de gereformeerde gezindte. Dat is vaak terecht. Maar Volendam is een zeer roomse uitzondering in de calvinistische kuststreek van de oude Zuiderzee. Die uitzonderingspositie is zelfs betiteld als 'het mysterie Volendam'. Ooit had het dorp het hoogste aantal Nederlandse missionarissen en priesterroepingen per vierkante kilometer. Over Edam en Monnickendam naar het protestante Marken dat toch nog een katholiek juweel blijkt te bezitten. Het eerste Waterlandse klooster (1235) stond zelfs op Marken: een uithof (dependance) van klooster Mariëngaarde bij het Friese Hallum. Marken, de naam is een 'afkorting' van Maria-kerke, werd in de 13^e eeuw door een storm van het vasteland gescheiden. Bereikbaar met de fiets over de dijk (1957) en over water met de Volendam Marken Express. Een tocht langs vier karaktervolle plaatsen.

De Koningshoeve in Edam

1 De Koningshoeve, Edam, Voorhaven 158

Het huis 'De Koningshoeve' werd in 1899 opgericht. In de loop der tijd ontwikkelde er zich onderwijsvoorzieningen, een internaat en een verzorgingshuis. In 1968 werd nog plaats geboden aan 60 ouderen en 39 interne leerlingen. Zusters van de Voorzienigheid bestierden het. Deze congregatie werd in 1852 gesticht in Amsterdam door pastoor P. Hesseveld, de bisschop van Haarlem Mgr. F. J. van Vree en Mietje (zuster Theresia) Stroot. In 1979 droegen de zusters de werkzaamheden aan leken over. Bouwbeeldhouwwerk (circa 1930) op de hoeken van de voorgevel. Links: Heilig Hartreliëf, rechts: Zuster met twee kinderen en een ouder paar. Tegeltableaus in portiek van Paus Pius XI en H. Margaretha-Maria Alacoque.

2 Sint Nicolaaskerk, Edam, Voorhaven 124

De Nicolaaskerk is een vroege waterstaatskerk. Zo genoemd omdat de bouw onder toezicht stond van ambtenaren van Rijkswaterstaat. Deze kerken werden zowel van binnen als buiten zeer sober uitgevoerd, meest met een neoclassicistische façade. In de 15e eeuw gingen de katholieken naar de Grote of Nicolaaskerk. Na de Alteratie (1578) namen ze hun intrek in een schuilkerk. Omstreeks 1611-1614 werd een kapel gebouwd aan het Noord Achterom. Nadat deze te klein was geworden, werd er begin 1700 een deel naast gebouwd. Pastoor Belderok (1810-1824) besloot de kerk te vergroten en te verbeteren; de ingang kwam aan de belangrijkste gracht van Edam te liggen, de Voorhaven. In 1846 telde de katholieke bevolking van Edam ongeveer 500, en die van Volendam 1000 zielen. De kerk was voor de Edammers groot genoeg. Maar om de Volendammers bij Edam te houden, besloot pastoor Haanraads een kerk te bouwen die 'nooit meer te klein zou worden'. Op 26 oktober 1847 wijdde hij de fraaie en grote parochiekerk in.

de Sint Nicolaaskerk in Edam

De Jozefschool in Volendam

4 R.K. basisschool Sint Jozef, Volendam, C.J. Conijnstraat 23-hoek St. Josephstraat

Deze basisschool werd geopend op 2 februari 1914. Directe aanleiding tot de oprichting was de verwoesting van de toenmalige openbare school door brand in de nacht van 18 op 19 februari 1912. Gezien de geloofsovertuiging bij het overgrote deel van de Volendammers eiste het plaatselijke kerkbestuur een katholieke jongensschool. Tegeltabelau uit 1913 met de vier kardinale deugden en de tekst

Het Volendams Museum aan de Zeestraat

De Sint Vincentiuskerk in Volendam

van Spreuken 10,4. Sinds 1893 genoten de meeste meisjes onderwijs bij de zusters Dominicanessen. Zij waren gehuisvest in de Mariaschool, de eerste katholieke school van Volendam.

3 Interieurs Botterstraat, Volendams Museum, Volendam, Zeestraat 41

De bezoeker kan hier kennismaken met de rijke historie en folklore van Volendam. De balie in de hal was tot 1908 het buffet van de stationsrestaurant van Haarlem. De zaal 'Botterstraat' bevat vier authentieke interieurs met veel devotionalia uit het rijke roomse leven.

5 Sint Vincentiuskerk, Volendam, Kerkepad 1

In de oude dorpskern staat de St. Vincentiuskerk. Tot 1860 moest de diepgelovige gemeenschap een lange wandeling over het Volendammer pad naar de Nicolaaskerk in Edam maken. Zij onderhielden deze Edamse kerk deels ook financieel. Om de geestelijkheid een eind aan deze situatie te laten maken staakten ze massaal hun godsdienstplichten. Het bisdom stemde toen in met de bouw van een eigen kerk, wat resulteerde in de Vincentiuskerk die anno 1860 gereed kwam. In 1908 werd er een grote ruime kerk met

toren tegenaan gebouwd, waarbij het eerste kerkje werd gesloopt. Het huidige orgel (1916) van Sybrand Adema is door Hubert Schreurs uitgebreid. Op 6 juni 1862 kreeg de Sint Vincentiuskerk nieuwe kruiswegstaties. Deze staan in de vastentijd jaarlijks langs een kruiswegroute door het dorp. De kruiswegstaties die nu in de kerk hangen, zijn gemaakt door de kunstschilder Pieter Geraeds (1944).

**De Visafslag
St. Vincentius in
Volendam**

6 Visafslag St. Vincentius, Volendam, Haven 41

In 1934 gebouwd in een zogeheten 'sobere zakelijk-expressionistische trant met streekeigen elementen'. Opdrachtgever was de Coöperatieve Afslagvereniging St. Vincentius. In de vloer van de grotendeels houten visafslag was een hijsluik. Op het dak is een ontluchtingstoren geplaatst met horizontale lamellen. Sinds de jaren '90 heeft de visafslag zijn oorspronkelijke functie verloren. Dit meest markante gebouw van de haven van Volendam bevat onder meer het Havenkantoor.

7 Beeld van Maria, Volendam, zuidelijke havenhoofd

In de zomer van 1952 werd door Volendammers voor de eerste keer deelgenomen aan een Nationale Banneuxbedevaart. De Limburgse Banneux-promotor, Leo Olivers, hield over de bedevaartsplek een voordracht. Diezelfde zondagavond liepen Olivers en kapelaan Drost naar het havenhoofd voor een groet aan de uitvarende Volendammer vissersvloot. Olivers was onder de indruk van hun saamhorigheid en Mariadevotie. Spontaan opperde hij:

**Het beeld van
Maria, Volendam**

**De Mariakerk
in Volendam**

“Hier op deze plaats zou het een prachtige plek zijn voor het plaatsen van een Mariabeeld, speciaal het beeld van O.L. Vrouw van Banneux.” Op 19 juli 1953 voer de met vlaggen getooide vissersvloot met de botter *Volendam III* voorop naar het havenhoofd. Daar huldigde de Haarlemse bisschop Mgr. J.P. Huybers het beeld in.

8 Mariakerk, Volendam, Julianaweg 72

Volendam groeide met verschillende nieuwbouwwijken na de oorlog. De kerkcapaciteit werd al gauw te klein. De Mariakerk, toegewijd aan Maria Onze Lieve Vrouwe

Sterre der Zee, werd op 1 juni 1962 officieel in gebruik genomen. De Vincentiusparochie had in die tijd ongeveer 9600 parochianen. Door de herverdeling over twee parochies kreeg de Mariakerk 4000 parochianen. De Mariakerk is een bouwwerk van de architecten A. Alberts en H. Oudejans. Zij werden daarbij ondersteund door ir. Nico van der Laan en de beroemde architect en priester Dom Hans van der Laan. Tot de waardevolle bezittingen van de Mariakerk behoren de 14 kruiswegstaties van glazenier Joep Nicolas (1963), rechts in de kerk. De Mariakerk is voor bezoekers dagelijks vrij toegankelijk.

9 Gevelsteen (17^e-eeuw), Monnickendam, Noordeinde 71

De profeet Elia moest in opdracht van God tegen Achab zeggen dat er een grote droogteperiode zou aanbreken als straf voor diens goddeloosheid. Elia werd door God naar de wadi Kerit gezonden, aan de oostkant van de Jordaan, waar hij onvindbaar zou zijn voor Achab. Daar brachten de raven hem 's ochtend en 's avonds brood

en vlees. Kijk ook naar de prachtige gevelsteen (1600-1625) met de Annunciatie op nr. 95.

10 Nicolaas en Antoniuskerk, Monnickendam, Noordeinde 19

De neogotische kerk (consecratie door Mgr. C.J.M. Bottemanne in 1900) is gebouwd naar een ontwerp van de architect J.H. Tonnaer uit Delft, een leerling van Pierre Cuypers. Tot de Reformatie kerkten de katholieken in de oude Nicolaaskerk. Paus Leo XIII gaf toestemming Antonius als tweede patroon toe te voegen. Gebrandschilderde ramen (1902) uit het atelier Nicolas te Roermond. Orgel uit 1912 door Jos H. Vermeulen.

De Nicolaas en Antoniuskerk

11 Waterlandsmuseum De Speeltoren, Monnickendam, Noordeinde 2-4

De romp van de ruim dertig meter hoge toren is vermoedelijk een overblijfsel van de 14^e-eeuwse parochiekerk van Monnickendam. De houten bekroning in Renaissance-stijl dateert uit de jaren 1591-1592, toen de kerk al verdwenen was en de toren reeds deel uitmaakte van een stadhuis. Klokkenstoel met luik klokken van onder andere Thomas Both. Mechanisch smeedijzeren uur- en speelwerk vervaardigd door Roeloff Othszn.

Het Waterlandsmuseum in Monnickendam

te Amsterdam (1595). Het klokken-spel is de oudste handbespeelbare beiaard ter wereld. Peter van den Gheyn II (1595-1597) maakte er vijftien klokken voor en Melchior de Haze nog twee (1687). Een aan het uurwerk verbonden blaasbalgconstructie laat een faam (geveugelde vrouwfiguur, niet te verwarren met een engel) het aantal uren op een bazuin aangeven gelijktijdig met de uurslagen. Het museum is gewijd aan de geschiedenis van Monnickendam en Waterland.

12 Jan Moenis, Marker Museum, Marken, Kerkbuurt 44-47

Gevestigd in zes historische woningen. Een belangrijke plaats in het museum komt toe aan de 'dove schilder' Jan Moenis (1875-1953). Op het protestantse eiland Marken was hij lange tijd de enige rooms-katholiek die trouw naar Monnickendam

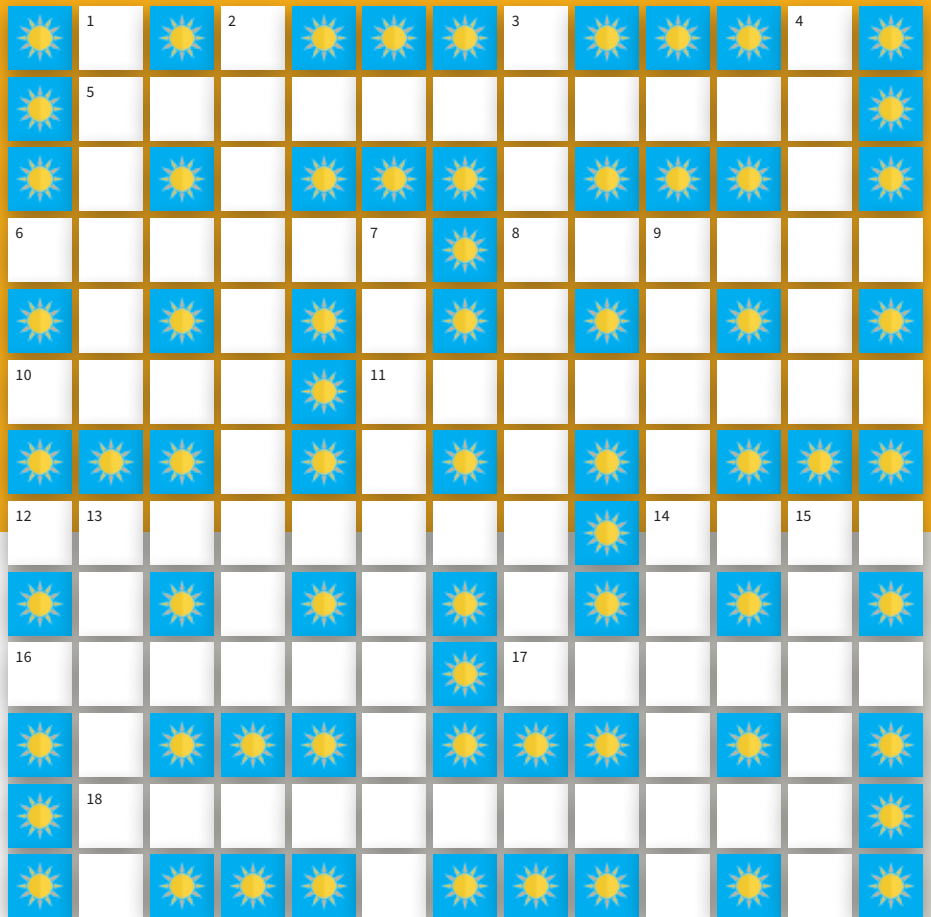
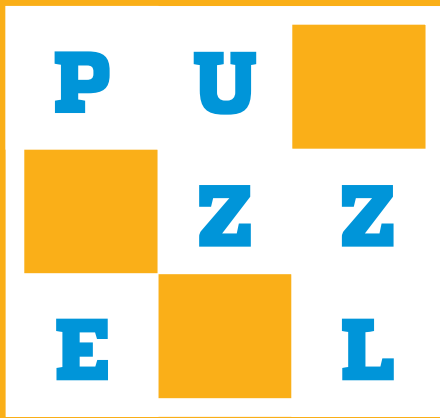

Jan Moenis

ter kerke ging. Als huisschilder werkte hij op en buiten het eiland; zijn sierlijke cijfers en letters waren in trek bij ieder die een naam of nummer op zijn botter of huis wilde laten zetten. Jan beschilderde ook 'schoolborden' (houten schooltassen), 'baawekistjes', en klompen met vele soorten bloemen, schepen, Marker- en exotische taferelen. ■

Michel Bakker

Met dank aan Kees Bont, Olga van de Klooster (foto's), Piet Korsman, Jan Machielsen, Tom Machielsen en het Noord-Hollands Archief.

Horizontaal

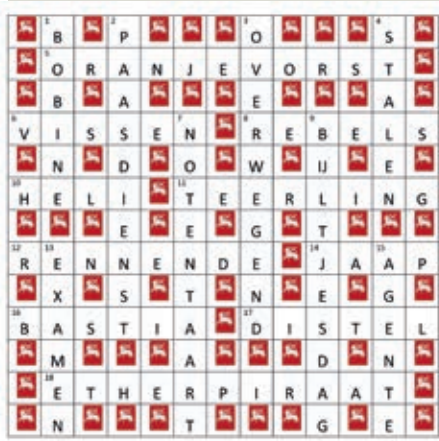
- 5 Bezig geld uit te geven of nog niet?
- 6 Ligt de loonsverhoging in het magazijn?
- 8 Technisch hoogstandje van de voetballer, maar wel veel gedoe
- 10 Klinkt als een vrolijke vis
- 11 Hij laat je nooit zijn hielen zien
- 12 Een boom om vast te houden?
- 14 Een vies insect, maar wel een lief kleintje
- 16 Als het zo afsteekt, ziet het er niet goed uit
- 17 Deze herten worden langer?
- 18 Zuivel die echt niet in een flesje zit

Verticaal

- 1 Om op te draaien, maar wel onhandig
- 2 Daar zit het vlug mee op de fiets
- 3 Dampig werktuig?
- 4 Zo te horen ergens kennis van nemen met een werktuig
- 7 Breekbaar visje?
- 9 De maaltijd is niet volledig klaargemaakt
- 13 Pijnlijk in M-Amerika die sierstruik
- 15 Agrarische vogel als kledingstuk

Uw oplossing van het cryptogram kan u insturen tot en met **30 augustus 2017**, o.v.v. naam en adres naar de redactie van *SamenKerk*, Postbus 1053, 2001 BB Haarlem. Onder de winnaars van deze puzzel worden 3 exemplaren van de glossy *Klooster* (zie pag. 19) verloot. Veel puzzelplezier toegewenst.

De oplossing van de puzzel in het vorige nummer is:

De winnaars zijn:

- G.M.J. de Wit (Amsterdam)
- J.W. Borst (Castricum)
- Mevr. Tebbens (Limmen)

Van harte gefeliciteerd met uw prijs. Veel leesplezier. En succes voor iedereen bij deze cryptogram. Alvast bedankt voor de inzendingen.

Leo Fijen is hoofd levensbeschouwing KRO-NCRV en directeur van uitgeverij Adveniat

Een bevrijdend woord

Er zijn van die momenten die nooit voorbijgaan in je leven. Dat zijn ontmoetingen die onherroepelijk zijn en je blijvend veranderen. Ik mocht dat ervaren bij het maken van de kloosterserie in 2004. Met mijn collega's bezocht ik de mooiste plekken van Europa. Maar de alles overtreffende

locatie was die in de uitlopers van de Alpen, nabij Grenoble. Dat is het gebied van de Chartreuse, waar je als toerist steeds meer het gevoel hebt dat je in een onoverzichtelijk gangenstelsel wordt gedrongen, zonder uitweg. Het heeft er alles van dat de wereld daar in die weerbarstige natuur eindigt, met recht een doodlopende weg. En daar aan het einde van de wereld moet je je auto laten staan en twee tot drie kilometer lopen en klimmen. Tot je op een heuvel aankomt en het mooiste klooster van Europa ontwaart, met witte muren, kleine kluzenaarshuizen en robuuste deuren die je vragen om stil te zijn en het uit te houden in de eenzaamheid.

Ik mocht daar aanbellen en werd toen begroet door de toenmalige prior, Marcellin Theeuwes. Een Nederlander aan het hoofd van de meest markante kloosterorde, Brabander van geboorte, als kloosterling bestemd voor een bijzonder leven. Hij deed lachend de deur open. Mensen die volgens strikte regels leven en een grote discipline kennen, lachen meer en beseffen de betekenis van relativering. Ik hield hem toen voor dat dit wel het strengste klooster ter wereld moest zijn. Want ze slapen er nooit de hele nacht door, ze leven achttien uur per etmaal in stilte en afzondering, ze spreken alleen op maandag tijdens de bergwandeling met elkaar en ze zoeken God in de natuur. Dat is toch streng, hield ik hem voor. Hij antwoordde slechts dat niets absoluut is in het leven, behalve God. Dus wees voorzichtig, hield hij me voor, met te stellige uitspraken.

Ik mocht die avond en nacht bij hoge uitzondering in kluzenaarscel nummer 1 bidden en slapen. Maar dat was niet de grootste sensatie. Die viel me ten deel bij een klauterpartij naar de ruïnes van het eerste klooster, nog hoger in de bergen. Daar ligt de helft van het jaar sneeuw, daar word je vanzelf stil. En daar hield hij me een levenswijsheid voor die ik altijd bij me gedragen heb. Hij stelde zich kwetsbaar op en vroeg zich af of God nog wel van hem hield. Ik was verbaasd en vertelde dat hij een heilig leven leidde. Nee, antwoordde hij, nee, hij had ook mensen pijn gedaan en beschadigd. Hield God nog wel van hem?

Ik wilde weten wat hij met zulke twijfels en vragen doet. Wachten, reageerde hij snel. Niet vluchten. Niet de bergen over. Maar je eigen hart in. Daar wonen de schaduwen van zijn leven. Die keek hij aan om vervolgens te ontdekken dat er maar één plek is waar God woont: onder die schaduwen, op de bodem van je hart. Daar wacht God op ons om barmhartig te zijn. Dat was een bevrijdend woord. Wat er ook gebeurt, wie je ook bent, hoe zeer je ook gefaald hebt: God wacht op je en zegt dat je er mag zijn in al je gebrokenheid. Dat was een bevrijdend moment in mijn leven. En dat beleefde ik opnieuw toen ik onlangs een interview met deze prior las. ■

De Kovel, Monastiek Tijdschrift voor Vlaanderen en Nederland, nr. 48, pp 95 - 105

Foto: Robert Aarts, KRO-NCRV

Wij feliciteren Leo Fijen van harte met de toekenning van de hoge pauselijke onderscheiding St. Gregorius de Grote voor zijn inzet voor de RK-Kerk en het doorgeven van het geloof. Redactie *SamenKerk*.

F

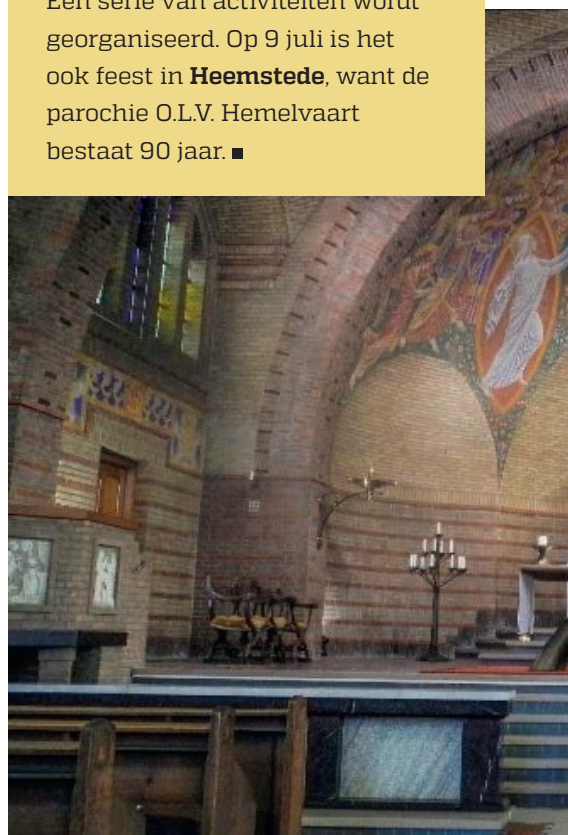
r is weer heel wat gebeurd het afgelopen voorjaar in de parochies van ons bisdom. In alle bladen aandacht voor de afgelopen kerkelijke feesten. Uiteraard ook de vieringen van de eerste heilige Communie en het Vormsel krijgen volop aandacht. Veel parochiebladen drukken daar ook leuke foto's bij af. Bladerend door een diversiteit aan parochiebladen en -magazines lezen we een paar bijzondere berichtjes. Leest u mee...

Vreugde en verdriet in **Vogelenzang**. Het was een lang gekoesterde wens in deze geloofsgemeenschap. Vele jaren was er overlegd en gespaard. De parochie kreeg een openbare Mariakapel, waar de mensen voor hun vreugde en verdriet even bij de Moeder Gods konden schuilen. Op Moederdag 14 mei werd de kapel na de viering ingewijd. **Klaverblad** bericht er over. In een volle kerk was een mooie viering. Na afloop droeg pastoraal werkster Ans Dekker het beeld naar de kapel, voorafgegaan door kinderen met boeketjes en kaarsen. Aan

iedereen werd een roos gegeven om bij Maria neer te zetten. Priester Bob van Oploo zegende, na een passend gebed, de kapel met een ferme zwaai wijwater. "Daar staat hij dan in volle glorie. Alle belangstellenden waren unaniem lovend over het resultaat." Maar... in de nacht van zondag 21 mei is tot ieders verbijstering het Mariabeeld gestolen uit de Mariakapel op de begraafplaats in Vogelenzang. De parochiewebsite meldt dat de schok dan ook groot was toen de eerste bezoeker van de Mariakapel op maandagochtend 22 mei ontdekte dat er geen Mariabeeld meer stond. (Bij de foto: pastor Ans Dekker die het Mariabeeld op 14 mei plaatste, of - nee toch - op 21 mei weer meenam...) ■

Ook in 2017 vieren diverse parochies een mijlpaal. De parochie O.L.V. Onbevlekt Ontvangen (**Overveen**) bestaat op 14 november 2017 maar liefst 325 jaar. In het parochieblad **Rondom de toren** wordt steeds weer iets uit de geschiedenis van de parochie verteld. In **Dionysius in beeld**, het parochieblad van de Dionysiusparochie in **Heerhugowaard** Centrum, lezen we ook over een jubileum: in oktober bestaat de parochie 150 jaar. Een serie van activiteiten wordt georganiseerd. Op 9 juli is het ook feest in **Heemstede**, want de parochie O.L.V. Hemelvaart bestaat 90 jaar. ■

Met bisschop Punt naar Fatima

Van 11 t/m 16 september gaat het bisdom naar het jubilerende Fatima. Dit jaar is het 100 jaar geleden dat de H. Maagd Maria aan drie herderskindertjes verscheen. Ook onze bisschop, Mgr. Jos Punt, is met ons in Fatima en verheugt zich – net als de andere pelgrims – op mooie bedevaartsdagen. Er zijn nog enkele vliegtuigstoelen en kamers vrij. Wilt u mee op deze reis? Neem contact op met mevrouw Dea Broersen (06-25021417) of mail naar: bedevaart@bisdomhaarlem-amsterdam.nl Hoogtepunten zijn een viering met de vele Nederlanders van andere groepen in de Verschijningskapel en bezoek aan het dorp van de zienertjes, internationale viering op 13 september met kardinaal Piacenza uit Rome, het bezoek aan Lissabon, de ontmoeting met Maria van Fatima en met de pelgrims onderling. Deze algeheel verzorgde reis kost € 899,00. Er zijn nog enkele plaatsen vrij. Meld u snel aan! ■

Voor directe opgave en reisdetails: Joke v.d. Kerkhof (VNB), 073-6818111

Door de samenwerking of het samengaan van parochies wordt er vaak voor gekozen om ook de parochiebladen te vernieuwen. Bijvoorbeeld in de HALE. Dat zijn de parochies van **Heiloo, Akersloot, Limmen en Egmond.**

De parochie Bron van Levend Water krijgt een nieuw parochieblad voor de parochies van Heiloo, Akersloot en Egmond. De oude parochiebladen maken er allemaal melding van. Lezers zullen het bij het komende, eerste, nummer direct melden, zo wordt er enthousiast geschreven. ■

Een leuk bericht met veel foto's over een familiespeurtocht in de St. Urbanuskerk (Nes aan de Amstel) voor de communicantjes en hun familie van **Uithoorn**. Aldus **Emmaüs Informatie**. Met z'n dertigen gingen ze van start: in de pastorie werden de aquarellen van het schuurkerkje uit 1774 bekeken (waarvan de muur met eerste steen nog in de pastorietauin staat). In 1889 werd dit kerkje vervangen door de huidige kerk, de eerste kerk van architect Jos Cuypers. Daarna ging de tocht door de sacristie, langs het tabernakel en de godslamp, via de verschillende heiligenbeelden naar de koorzolder met het Adema-orgel. Met limonade, thee en iets lekkers werd de speurtocht afgesloten. ■

Laat mensen proeven van jouw geloof

Ga je

met mij mee?

I

n het weekend van 9 en 10 september 2017 zetten kerken in heel Nederland de deuren open voor de Kerkproeverij, een oecumenische samenwerking van onder andere de Raad van kerken. De mediapartners zijn KRO-NCRV en EO. Het doel van deze landelijke campagne is dat mensen in de kerk erop uit gaan om iemand uit hun omgeving persoonlijk mee te vragen naar de kerk. Voor velen is dit best een drempel. Vaak vinden we het voldoende om een gastvrije kerk te zijn onder het motto: wie wil komen, is welkom. Maar een uitnodigende kerk vraagt om meer. Dat betekent dat we mensen uit onze omgeving die misschien al in geen jaren of nog nooit in de kerk zijn geweest, uitnodigen om eens met ons mee te gaan naar een toegankelijke kerkdienst, speciaal voor hen georganiseerd.

niemand kan bedanken voor de uitnodiging of je bent bang voor moeilijke vragen. Maar er zijn ook veel redenen om de sprong wél te wagen. Want waarom zou je datgene wat voor jou waardevol is alleen voor jezelf houden?

Uitnodigen én verwelkomen

Uitnodigen én verwelkomen

Meer dan twintig kerkgenootschappen doen mee aan de campagne. Arjen Bultsma, priester van het bisdom Groningen-Leeuwarden en sinds 2012 bisschoppelijk vicaris, is namens de rooms-

katholieke kerkprovincie betrokken bij de landelijke organisatie. Zo is in maart jongstleden een website over de Kerkproeverij de lucht in gegaan en verschijnt in juli het inspiratieboekje *Rooms Katholiek in deze tijd* (zie kader). De daadwerkelijke

Wees niet bang

In de Pinkstereditie van *Samen-Kerk* vertelde Leo Fijen op pagina 27 over het boek van Michael Harvey met de titel *Meer dan welkom, samen werken aan een uitnodigende kerk*. De belangrijkste boodschap van Harvey is: "Wees niet bang". Want onderzoek leert dat de meeste vaste kerkgangers bang zijn om hun naasten uit te nodigen en redenen hebben om het niet te doen: bang om afgewezen te worden, bang om teleurgesteld te worden in vriendschappen; geloof is privé, daar val je anderen niet mee lastig; je weet niet precies hoe je iemand moet uitnodigen;

uitvoering van het project ligt bij de parochies en gemeenten zelf. Op de vraag naar het waarom van een Kerkproeverij zegt Bultsma: "In feite is dit een oecumenisch wonder, we voelen namelijk allemaal dezelfde nood. De huidige cultuur is niet meer vanzelfsprekend christelijk. De drempel om tóch naar de kerk te gaan is heel hoog en we moeten ons dat

Bijzondere reis naar Denemarken

In de voetsporen van SØREN KIERKEGAARD

Onder leiding van filosoof, journalist en publicist drs. **Annette van der Elst**.
Zij is gespecialiseerd in het denken van Søren Kierkegaard.

6 daagse vliegreis, v.a. 1.225,- Vertrek: maandag 4 september '17

Søren Kierkegaard (1813 - 1855) was in zijn tijd een flamboyante en ook controversiële persoonlijkheid, mogelijk één van de meest creatieve en provocerende denkers in de Westerse filosofische traditie. Zijn werk daagt de lezer uit en inspireert hem om anders te denken over het menselijk bestaan in het algemeen en over zijn persoonlijke leven.

Volgens hem moet filosofie zich bezighouden met vragen waar iedere mens vroeger of later mee te maken heeft: hoe ga ik met mijn vrijheid om? Hoe kan ik reageren op lijden? Hoe kan ik trouw zijn en blijven aan mijzelf, of aan een andere persoon? En ook: hoe verhoud je je tot God in een tijd waarin religie niet meer vanzelfsprekend is?

Bekijk voor meer info de website:
drietour.nl/kierkegaard

DRIETOUR

REIZEN DIE INSPIREREN